

УДК 336.02

Новікова К.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Університету митної справи та фінансів України

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ХАОТИЧНО СТРУКТУРОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF FINANCIAL SAFETY OF THE STATE IN CONDITIONS OF CHAOTICALLY STRUCTURED ECONOMY

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано основні показники фінансової безпеки держави у розрізі її складових: банківської безпеки, безпеки небанківського фінансового ринку, боргової, бюджетної, валютної та грошово-кредитної безпеки. Дано оцінку загальному стану безпеки фінансової системи та запропоновано напрями гарантування фінансової безпеки в умовах хаотично структурованої економіки.

Ключові слова: фінансова безпека, банківська система, страховий ринок, державний борг, валютна система, грошово-кредитна політика, бюджетна система, хаотично структурована економіка.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы основные показатели финансовой безопасности государства в разрезе ее составляющих: банковской безопасности, безопасности небанковского финансового рынка, долговой, бюджетной, валютной и денежно-кредитной безопасности. Дана оценка общему состоянию безопасности финансовой системы и предложены направления обеспечения финансовой безопасности в условиях хаотично структурированной экономики.

Ключевые слова: финансовая безопасность, банковская система, страховой рынок, государственный долг, валютная система, денежно-кредитная политика, бюджетная система, хаотично структурированная экономика.

ANNOTATION

This paper analyzes the main indicators of state financial safety in terms of its components: banking safety, safety of non-banking financial market, debt, budget, currency and monetary safety. The overall safety of the financial system is estimated. Directions to ensure financial safety under the chaotically structured economy are proposed.

Keywords: financial safety, banking system, insurance market, state debt, currency system, monetary policy, budget system, chaotically structured economy.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України характеризується такими негативними явищами, як: нестача фінансових ресурсів для фінансування економічних реформ та військових витрат, девальвація національної грошової одиниці, високі темпи інфляції, падіння реальних доходів населення тощо. Останні політичні та економічні події стали тими деструктивними чинниками, що порушили стабільність національної економіки загалом та фінансової системи держави зокрема. Крім того, показники стану фінансової системи відзначаються великою волатильністю та непередбачуваністю динаміки, що ускладнює їх прогнозування через високий рівень невизначеності та дозволяє охарактеризувати сучасну національну економіку як хаотично структу-

ровану, причому ця тенденція продовжує посилюватись та перешкоджає здійсненню прогресивних зрушень в економіці. Це призводить до необхідності нових підходів до аналізу стану економічної системи та розробки якісно інших важелів впливу на стан фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням питань оцінки рівня фінансової безпеки держави присвячено праці О. Барановського, С. Дячка, М. Єрмошенко, В. Ліпкан, А. Мазаракі, А. Сухорукова, О. Тимошенко, Д. Шиян, В. Юрчишина та інших науковців. Їх дослідження спрямовані на оцінку рівня фінансової безпеки держави, виявлення відхилень показників від їх порогових значень, аналіз причин та наслідків незадовільного стану фінансової безпеки. Але, незважаючи на велику кількість наукових робіт, у вітчизняній теорії та практиці немає єдиного механізму гарантування фінансової безпеки держави в сучасних умовах хаотично структурованої економіки.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану гарантування фінансової безпеки держави у розрізі її головних складових та формулювання пропозицій щодо напрямів такого гарантування в умовах хаотично структурованої економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека є однією зі складових економічної безпеки держави, яка, в свою чергу, є пріоритетним елементом національної безпеки. Нормативно-правовим актом, в якому подано визначення фінансової безпеки України, є Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 р. Фінансову безпеку охарактеризовано в них як «стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни» [1].

Складові фінансової безпеки за її видами також викладені в Методичних рекомендаціях та включають грошово-кредитну безпеку, банківську, валютну, безпеку небанківського фінансового сектору, боргову та бюджетну безпеку. Рівень фінансової безпеки є комплексною величиною, яка розраховується на підставі показників скла-

дових цього виду безпеки та характеризує ступінь збалансованості та стійкості фінансової системи до внутрішніх і зовнішніх загроз. У Методичних рекомендаціях містяться індикатори стану фінансової безпеки України, а також критичні та оптимальні значення для кожного з них. Для аналізу фінансової безпеки держави на сучасному етапі розглянемо показники стану її складових та надамо оцінку щодо їх відповідності теоретично обґрунтованим значенням.

Передумовою ефективного функціонування ринкової економіки є наявність в країні розгалуженої фінансової інфраструктури, чільне місце в якій посідають установи банківської системи. Банківська безпека – це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників [1]. З огляду на важливість цієї складової фінансової безпеки передусім розглянемо індикатори її стану за період 2010–2014 рр. (табл. 1).

Дані таблиці свідчать, що перший показник – частка простроченої заборгованості за кредитами у загальному обсязі кредитів – протягом усього періоду не відповідає оптимальному значенню у 2% та навіть перевищує критичне. У 2014 р. частка простроченої заборгованості сягнула 12,3%, що пов'язано з девальвацією гривні, інфляційними процесами, загальним спадом ділової активності у зв'язку з політичними подіями, що ускладнило можливість повернення кредитних ресурсів.

Показник співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті коливався в межах 60–75% у 2010–2013 рр., а у 2014 р. склав 96,6%, що пов'язано зі зменшенням обсягу депозитних операцій минулого року. Частка

іноземного капіталу у банківській системі протягом останніх років була стабільною та коливалась у межах 39–41%, що відповідає незадовільному рівню. Зменшення цього показника до 32,2% є позитивною тенденцією з огляду на гарантування банківської безпеки, проте пов'язано з погіршенням інвестиційного клімату в країні та відмовою іноземних інвесторів вкладати кошти у досі найбільш привабливу для них галузь економіки. Співвідношення довгострокових кредитів та депозитів протягом усього періоду наближається до критичного значення у 3 рази, що є суттєвою загрозою банківській безпеці. Рентабельність активів банківської системи демонструє надзвичайно негативні результати. Цей показник мав позитивні значення лише у 2012–2013 рр., проте і тоді не досяг оптимального значення, а вже у 2014 р. склав -1,8%, що говорить про кризову ситуацію у банківській сфері та необхідність проведення термінових заходів з оздоровлення цих установ.

Ще одним показником банківської безпеки є співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань банків. Оптимальним значенням показника є 100%, що гарантує фінансову стійкість комерційного банку. У 2010–2014 рр. це співвідношення мало тенденцію до зменшення, не досягало оптимального значення та відповідало задовільному рівню у 86% у 2014 р. Останнім показником, рекомендованим для аналізу банківської безпеки, є частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи. За останні три роки цей індикатор має тенденцію до зростання (з 38 до 43%) та відповідає незадовільному рівню, що вказує на процеси монополізації у банківській сфері.

Складовою фінансової безпеки також є безпека небанківського фінансового ринку – це

Таблиця 1
Показники банківської безпеки та безпеки небанківського фінансового ринку України у 2010–2014 рр.

Показник	Роки					опт. знач.	критич. знач.
	2010	2011	2012	2013	2014		
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, %	11,2	9,6	8,9	7,7	12,3	2	7
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	75,76	67,59	60,22	61,96	96,57	90	50
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40,6	41,9	39,5	34	32,2	25	60
Співвідношення довгострокових кредитів та депозитів, разів	3,75	3,097	2,37	1,76	2,83	1	3
Рентабельність активів, %	-1,45	-0,76	0,45	0,12	-1,88	1	-1
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	91,19	94,73	90,28	89,11	85,75	100	50
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	38,77	40,78	38,63	40,02	42,81	30	60
Рівень проникнення страхування, %	1,23	1,36	1,44	1,48	-	8	1
Частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень, %	13,6	13,7	9,9	13,5	13,5	10	30
Рівень капіталізації лістингових компаній, % ВВП	15,9	13,7	19,7	21,43	-	70	15

Джерело: розраховано автором за даними [2; 3; 4; 5; 6]

рівень розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах та послугах [1]. Ринок страхових послуг характеризується дуже низьким рівнем проникнення страхування, який не перевищує 2% (за оптимального значення 8%), що є небезпечним рівнем. Показник частки надходжень страхових премій ТОП-3 страхових компаній України у загальному обсязі страхових премій характеризує ступінь концентрації страхового ринку країни. Цей індикатор знаходиться в межах 10–14% та є незадовільним. Станом на 2014 р. в Україні зареєстровано 342 страхові компанії, при цьому 13,5% премій отримують три з них, а 100 найбільших компаній отримують 93,7% премій [6]. Ключовим показником розвитку фондового ринку та фінансової системи країни є частка капіталізації лістингових компаній у ВВП країни. Значення рівня капіталізації лістингових компаній розвинених країн до ВВП перевищує 100%, тоді як в Україні – 15–20% ВВП, що відповідає критичному значенню та не досягає оптимального.

Отже, динаміка вищенаведених показників свідчить про низьку здатність банківської системи України протистояти негативному впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Особливе занепокоєння викликають показники прибутковості банківських установ та рівень концентрації банківської та страхової системи України.

Методичні рекомендації визначають боргову безпеку держави як відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі [1]. Роль боргової

безпеки полягає в тому, що вона сприяє стійкості до глобалізаційних загроз та надає достатній обсяг фінансових ресурсів для держави, що підвищує ефективність функціонування національної економіки.

Проаналізуємо основні індикатори боргової безпеки держави за останні п'ять років (табл. 2). Першим показником боргової безпеки є відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП. Його значення протягом 2010–2013 рр. становило приблизно 40% та знаходилося на незадовільному рівні, а у 2014 р. державний борг склав 80% від ВВП України, що на 20% перевищило критичне значення та свідчить про значну фінансову залежність держави. Якщо розглядати відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, то воно оптимальне на рівні 40%. При цьому індикатор більший не лише за оптимальне значення, але й перевищує критичне, отже, зростаюче боргове навантаження на економіку є значною загрозою борговій безпеці.

Боргові зобов'язання уряду виступають в основному у вигляді облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП). Середньозважена дохідність облігацій протягом останніх трьох років перевищує критичний рівень – 11%, що пов'язано з посиленням інфляційних процесів, а тому є негативною тенденцією. Важливим показником боргової безпеки, що пов'язаний із забезпеченням міжнародної ліквідності, є співвідношення між офіційними валютними резервами та валовим зовнішнім боргом. Цей індикатор підтверджує здатність країни виконувати свої зовнішні зобов'язання та вказує на наявність найбільш ліквідних для цього засобів. Оптимальним значенням показника є 50%, однак у 2012–2013 рр. це співвідношення не досягає навіть критичного значення у 20%, а у 2014 р. складає всього 5,54%, що вказує на високий ступінь залежності від зовнішніх запозичень та фінансову нестабільність на макрорівні.

Таблиця 2

Показники боргової та бюджетної безпеки України у 2010–2014 рр.

Показник	Роки					опт. знач.	критич. знач.
	2010	2011	2012	2013	2014		
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	39,93	35,94	36,59	40,16	81,08	20	60
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, % *	86,02	76,40	76,36	78,05	80,02	40	70
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	10,39	9,17	13,56	13,29	14,84	4	11
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, % *	29,47	25,19	18,23	14,37	5,54	50	20
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	5,94	1,79	3,79	4,45	5,75	3	10
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	29,03	30,25	31,62	30,43	33,59	28	37
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	17,54	19,03	26,44	32,87	47,29	6	16

Джерело: розраховано автором за даними [2–7]

* Примітка: дані щодо обсягу валового зовнішнього боргу України станом на 1.10.2014 р.

Отже, аналіз боргової безпеки в Україні засвідчив, що значну загрозу фінансовій безпеці становлять темпи зростання співвідношення державного та, зокрема, державного зовнішнього боргу до макроекономічних показників, що вказує на недостатню ефективність використання залучених фінансових ресурсів, обсяг яких постійно збільшується в умовах фінансової кризи.

Під бюджетною безпекою розуміють стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [1]. У процесі прийняття й виконання державного бюджету пріоритетне значення має збалансованість його доходів та витрат, тому першим показником бюджетної безпеки є відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП країни, оптимальним значенням якого вважається -2%, тобто бюджет держави повинен мати профіцит за результатами бюджетного періоду.

Протягом 2010–2014 рр. бюджет України мав дефіцит коштів, причому спостерігається зростаюча динаміка його розміру. Розрахований показник перевищує оптимальне значення та близький до незадовільного значення 6%, що свідчить про труднощі з наповненням дохідної частини державного бюджету. Динаміка перерозподілу ВВП через Зведений бюджет вказує, що цей показник перебуває між оптимальним та критичним значенням, але на небезпечному рівні, що є ознакою існування тіньової економіки та неефективності роботи уряду. Останній показник – співвідношення між витратами на обслуговування боргу та доходами державного бюджету – викликає найбільше занепокоєння, адже протягом останніх років він перевищує

критичне значення у 16%, а у 2014 р. – навіть втричі. Це означає, що через велике боргове навантаження значна частка доходів бюджету витрачається на погашення боргів держави, що не сприяє нормальному функціонуванню національної економіки.

Отже, як і боргова безпека, бюджетна безпека України також перебуває не просто в загрозливому, а в передкризовому стані. Щороку зростає дефіцит бюджету та суми, які витрачають на погашення заборгованостей країни. Ці процеси є надзвичайно деструктивними, адже несуть у собі загрозу дефолту та глибокої фінансової кризи.

Валютна безпека – це стан курсоутворення, який характеризується високою довірою суспільства до національної грошової одиниці, її стійкістю, створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняної економіки, інтеграції України до світової економічної системи [1]. Саме валютна динаміка – найвагоміший індикатор успіху економічних реформ у державі та чинник оцінки інвестиційної привабливості країни. Розглянемо основні індикатори валютної безпеки та їх динаміку протягом останніх п'яти років (табл. 3).

Першим показником є індекс зміни валютного курсу гривні до долара США. Для нього теоретично обґрунтованим значенням є рівень 104%, а критичними вважають 130%. У 2014 р. цей показник склав 148%, а якщо взяти для аналізу весь період існування гривні як національної валюти, то можна підрахувати, що з 1996 р. значення курсу гривні до долара зросло у 15 разів, що не лише завдає суттєвих втрат рівню проживання населення, але й ставить під сумнів спроможність країни успішно реалізувати економічні реформи.

Таблиця 3

Показники валютної та грошово-кредитної безпеки України у 2010–2014 рр.

Показник	Роки					опт. знач.	критич. знач.
	2010	2011	2012	2013	2014		
Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, %	101,93	100,38	100,25	100,00	148,81	104	130
Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	5,67	3,85	2,81	2,7	2,5	5	1,5
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	44,67	39,16	31,64	30,31	38,05	20	50
Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд дол. США	-9,7	-13,5	-10,2	-2,9	-2,4	0	-8
Рівень доларизації грошової маси, %	29,1	30,3	32,1	27,1	30,5	15	30
Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси, %	30,6	28,1	26,3	26,2	29,08	20	35
Різниця між відсотковими ставками за кредитами та депозитами, %	4,3	6,1	3,4	4,1	4,42	4	11
Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами відносно індексу споживчих цін, %	5,04	9,27	16,23	15,4	-7,15	5	15
Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам у загальній структурі наданих кредитів, %	28,6	25,1	23,02	21,25	20,99	5	1

Джерело: розраховано автором за даними [3; 5; 7]

Найбільш значимим показником достатності рівня золотовалютних резервів вважається відношення міжнародних резервів до імпорту країни. Для цього показника оптимальним є рівень 5 місяців, а задовільним – 3 місяці. З 2010 р., цей показник погіршувався і вже у жовтні 2014 р. досягнув незадовільного рівня. Частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі кредитів демонструє наближення до незадовільного рівня у 38%, що є негативною тенденцією грошово-кредитного ринку.

Ще одним показником валютної безпеки є сальдо купівлі-продажу іноземної валюти населенням, що відображає інфляційні очікування та загалом рівень довіри до національної валюти. Оптимальним є нульове значення показника, що відповідає ситуації, коли попит і пропозиція валюти співпадають. У 2010–2012 рр. спостерігалось сальдо нижче критичного рівня у 8 млрд дол. США, протягом 2010–2014 рр. воно дещо зменшилось, але це можна частково пояснити підвищенням курсу долара та дефіцитом валюти у банках. Ескалація військової агресії проти України спричинила загострення негативних очікувань, що проявилось у прискоренні відпливу депозитних коштів з банків. Протягом останнього часу і попит, і пропозиція перебувають на низькому рівні, що можна пояснити як дефіцитом валюти та зниженням платоспроможності населення, так і розвитком чорного ринку.

Важливим показником валютної безпеки є рівень доларизації грошової маси, яка полягає у заміщенні конвертованою іноземною валютою національної грошової одиниці внаслідок неналежного виконання нею функцій грошей. Проведений аналіз показав, що запровадження регулятором комплексу дедоларизаційних заходів дозволило досягнути у 2013 р. максимального за останніх 5 років зниження її рівня за усіма показниками, що її характеризують. Проте докризового рівня вдалося досягнути лише за показником кредитної доларизації. Негативним є те, що з початку 2014 р. відновилася тенденція щодо зростання доларизації в усіх формах. Таким чином, усі розглянуті показники валютної безпеки не відповідають оптимальним значенням та демонструють негативну динаміку, що свідчить про ознаки кризи в валютній системі та необхідність вжиття дієвих стабілізуючих заходів.

Грошово-кредитна безпека – це стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки [1]. Першим показником грошово-кредитної безпеки є співвідношення між двома грошовими агрегатами – М0 (грошові кошти в обігу) та М3 (грошова маса) (табл. 3). Динаміка цього показника протягом 2010–2013 рр. була спадною, але у 2014 р. індикатор знову наблизився

до небезпечного рівня у 30%, що свідчить про зменшення довіри до фінансових установ та намагання населення тримати гроші у вигляді готівки, в той час як для розвинених країн світу притаманна тенденція до поступового витіснення готівкових грошей з обігу.

Різниця ставок між виданими кредитами та залученими депозитами в цілому близька до оптимального значення відповідно до методичних рекомендацій. Також слід відмітити тенденцію до подорожчання кредитних ресурсів у гривні, яку не відображає названий показник, оскільки ставки за залученими депозитами у національній валюті також зростають. Таке зростання процентних ставок пояснюється стрімкими темпами інфляції, які враховують при розрахунку вартості кредитних ресурсів (офіційний темп інфляції у 2014 р. склав 24,9%).

Чинник інфляції враховано у розрахунку показника відношення ставки за кредитами до індексу споживчих цін. Так, у 2010 р. цей показник мав оптимальне значення – 5%, але стрімко починає зростати, у 2012 та 2013 рр. перевищивши критичні значення. Порівняння ставок у 2014 р. дало від'ємний результат, за офіційними даними, ставка за кредитами у гривні склала 17,75%, тоді як інфляція – 24%. Це можна пояснити тим, що фінансові установи намагаються втримати попит на кредитні ресурси, забезпечуючи дещо нижчі ставки, ніж індекс споживчих цін. Але очевидно, що кредитні ресурси дорожчають як у національній, так і в іноземній валюті.

Кредитування домогосподарств має важливе суспільне значення унаслідок задоволення потреб і покращення добробуту населення. Протягом останніх років питома вага кредитів, що надаються домогосподарствам, значно перевищує оптимальні значення і є досить суттєвою. Головним фактором, який впливатиме на обсяги кредитування домогосподарств, вважають стабілізацію всіх сфер економіки і політики. Таким чином, аналіз грошово-кредитної безпеки показав, що її стан значно краще, ніж стан валютної безпеки (за виключенням показника готівки поза банками).

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що фінансова безпека України знаходиться у критичному стані, а деякі її складові (боргова, валютна та бюджетна безпека) мають всі ознаки фінансової кризи. Тому можна стверджувати, що стабілізація фінансової системи на сьогодні є найгострішим питанням національної безпеки, і здатність уряду впоратися з проблемою великою мірою визначатиме довіру до нової влади. В таких умовах виникає необхідність розробки та впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення загального рівня усіх складових фінансової безпеки.

Так, банківська система в умовах хаотично структурованої економіки розвивається з по-

стійною зміною економічної кон'юнктури та непередбачуваності грошово-кредитної політики, що спричиняє нестабільність фінансового стану багатьох банків та підвищені ризики у банківській діяльності. Слід проводити виважену політику щодо допуску іноземних суб'єктів до банківського ринку з метою збереження контролю держави за її функціонуванням; стимулювати подальшу капіталізацію банківської системи; сприяти наближенню діяльності банків до світових стандартів та спрямовувати кошти іноземних інвесторів для фінансування пріоритетних сфер економіки. Стосовно безпеки небанківського сектору фінансового ринку, то доцільно запроваджувати такі заходи: побудувати сучасну інституційну структуру фінансового ринку з урахуванням світового досвіду; вводити міжнародні норми управління на страховому ринку; сприяти підготовці фахівців для роботи на страховому ринку.

Систематизована політика управління борговою безпекою має включати регулювання не тільки внутрішніх процесів на фінансовому ринку, але і враховувати вплив зовнішніх факторів. У цьому контексті слід відстежувати динаміку зростання саме зовнішніх запозичень з огляду на необхідність забезпечення економічних інтересів країни на зовнішній арені, а також замінити політику переоформлення платежів на стратегічне управління державним боргом. З метою переорієнтації джерел запозичень з зовнішніх на внутрішні доцільно запровадити стриману політику залучення іноземних кредитів, натомість стимулювати розповсюдження ОВДП серед фізичних осіб, а також розвивати вторинний ринок фінансових зобов'язань, розміщуючи докладну інформацію щодо емісії державних цінних паперів. Необхідно чітко відстежувати та оприлюднювати взаємозв'язок між обсягом залучених ресурсів та напрямками їх вкладень у соціально-економічні проекти, надаючи обґрунтування ефективності останніх.

Скорочення дефіциту бюджету за рахунок зменшення видатків недоцільне, оскільки може зумовити зниження життєвого рівня найбільш вразливих верств населення. Тому важливим в цьому напрямку є проведення оптимальної податкової політики в контексті зростання загального обсягу бюджетних доходів для виконання державних функцій; удосконалення інструментів залучення до інвестиційної сфери заощаджень приватного сектора та доходів населення країни; підвищення оптимальності бюджетних витрат за рахунок застосування програмно-цільових засад діяльності, орієнтація бюджетної системи на досягнення конкретних результатів. Для цього слід продовжувати роботу з реформування податкової системи, зменшивши податковий тягар для товаровиробників, що провокує несплату податків до бюджету.

Щодо валютної безпеки, то практика показує, що у випадку тривалого тиску на національну валюту постійні інтервенції центрально-

го банку фактично призводять лише до втрати резервів без належного впливу на валютний курс. Для зменшення тиску поряд з інтервенціями потрібне впровадження адекватних та прозорих інструментів фінансового зміцнення. Девальваційні шоки практично унеможливають проведення результативної антиінфляційної політики, хоча НБУ поступово переходить до інфляційного таргетування – досягнення низьких інфляції та процентної ставки переважно монетарними інструментами. Проте інфляційне таргетування неможливе без валютної стійкості, прогнозованості курсової динаміки, а низькі процентні ставки є неможливими в умовах постійних девальваційних очікувань. Тому важливим є впровадження інструментів страхування валютних ризиків ефективних способів боротьби зі спекулятивними валютними операціями разом з підвищенням контролю за учасниками валютного ринку. Відновленню довіри до НБУ сприятиме розробка концептуальних засад валютної політики, що передбачатиме виділення короткострокових та довгострокових цілей її реалізації. Удосконалення монетарної політики можливе за рахунок врегулювання рівня монетизації економіки; зменшення частки готівки у загальному обсязі грошової маси, що погіршить умови функціонування тіньової економіки; припинення відтоку капіталу за кордон за допомогою створення сприятливих умов для репатріації вивезеного капіталу. Вищевикладені чинники гарантування фінансової безпеки України в сучасних умовах повинні включати також забезпечення політичної стабілізації та якнайшвидшого врегулювання військового конфлікту, що має місце на території України.

Таким чином, сучасний стан фінансової безпеки в умовах хаотично структурованої економіки доводить низьку ефективність класичних підходів до її гарантування та необхідність розробки нового інструментарію її аналізу і механізму забезпечення, що відкриває перспективи подальших досліджень даного питання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cct.com.ua>.
2. Українська асоціація банків [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>.
3. Національний банк України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>.
5. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.
6. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00365.pdf>.
7. Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.